

Koppándi Botond Péter

Isten országa és a művészkedő egyletesek¹

„Hasonló a mennyek országa a szántóföldben elrejtett kincshez, amelyet az ember, miután megtalált, elrejt, majd örömeiben elmegy, eladja mindenét, amije van, és megveszi azt a szántóföldet.

Hasonló a mennyek országa a kereskedőhöz is, aki szép gyöngyöket keres. Amikor egy nagy értékű gyöngyre talál, elmegy, eladja mindenét, amije van, és megvásárolja azt.” (Mt 13,44–46)

1993 nyarán 234 unitárius fiatal jött el Árkosra, hogy részt vegyen a *Miért vagyok unitárius?* kérdést boncolgató konferencián. A falu a szervezés lázában égett, a fiatalok énekkel töltötték be a várfal körüli teret, az emberek mindenfelől özönlöttek a templomba, hogy hallhassák az olyan neves előadókat, mint dr. Erdő János vagy dr. Rezi Elek. Éppen korszakváltás volt az egyletben – alig pelyhedző állú fiatal teológusok, ma már meglett férfiak, jó nevű lelkészek – lettek egyletvezetők, mint Kovács Sándor, Józsa Lajos, Tordai Ernő vagy Gyerő Dávid.

Én magam, árkosi nagyapám és nagyanyám révén, helyi szervező voltam. Az udvarunkon 60 ember sátorozott – és úgy éreztem, hogy a munkában derekasan helytálltunk, a falu kitett magáért. Éppen ezért a konferencia végén, a jól végzett munka tudatában kértem a mindig jól informált idős szomszédasszonyunkat: – Na, Birike néni, mit szól? – mire ő csak annyit mondott: – Hát, Botika, mit es mondjak? Restellhetik magikot, jól felforgatták itt a világot!

Megmondom őszintén, akkor rosszul estek a szavai, de ma már igencsak büszke vagyok rájuk! Visszagondolva: tényleg feje tetejére állítottuk a világot! A konferencia többeknek sorsfordító volt, hatására ma már egyházunk meghatározó vezetői lettek, az ifjúsági egylet fölfelé ívelő pályára állt, és – engedjétek meg nekem, hogy így mondjam –: legendás évek következtek...

¹ Elhangzott 2017. augusztus 6-án, az ODFIE által szervezett ARTZ elnevezésű, első összművészeti ifjúsági fesztivál záró istentiszteletén, Árkoson.

Persze, nem mi találtuk fel a spanyolviaszt. 2000 évvel korábban volt már valaki, aki sokkal jobban felforgatta a világot. Palotába várták, de istállóban született. Harcosnak gondolták, de számárháton érkezett. A Róma ellen forduló forradalmárt remélték benne, de ő a felebarát szeretetéről és a szelidségről beszélt. A Törvény betűje helyett jobban érdekelté annak szelleme, az Isten féltése helyett az Isten szeretete.

Főleg példázatokban tanított, így legnagyobb fegyvere a szó volt. Hej, de sokáig félreértették az emberek! Azt hitték, hogy a példázatai valamiféle szelíd vasárnap délelőtti kis tanítások, cuki kis történetek, amiket negédesen kell hallgatni. Azt gondolták, hogy bennük Jézus életbölcösségeket fogalmaz meg, mint valami ókori életvezetési tanácsadó, amiket receptként lehet mindenkinek felírni.

Pedig dehogya! A példázatok nem olyanok, mint a mindenre jó aszpirin. Aki hűtőmágnest vagy kitűző-szöveget keres bennük, az nagyon tévúton jár.

A példázatok legegyszerűbb meghatározása talán ez lehetne: mindennapi történetek –nem mindennapi magyarázattal. Vagy: földhözragadt történetek –mennyei értelemmel (C. H. Dodd). Bennük Jézus nem annyira tanítani, mint inkább cselekvésre készíteni akar. Meghirdeti bennük Isten országát, és lehetőséget ajánl: akarod vagy sem? Nem meggyőzni akar, hanem sokkal inkább felrázni. Ember, itt az életed, mihez kezdesz vele? Provokál: van Isten-közeli élet – kell-e neked? Valaki azt mondta, hogy „Jézust nem a példázatok miatt feszítették keresztre, hanem azokért a cselekedetekért, amelyekhez a példázatokban megmutatott Isten-tapasztalatok szellemében vitt végbe.” (Crossan) A példázatai forgatták fel igazán a világot!

Nagy művész volt. Úgy fűzte a szavakat, hogy az ismerős fogalmak mélyebb értelmet kaptak. Egy hétköznapi kép Isten titokzatos országában másfajta értelmet nyert. Ebben az országban a tékozló fiút hazaváró apa a megbocsátó Isten, de vannak furcsaságok is: az utolsókból első lesznek, a 12 órától, a 3 órától, de az 5 órától dolgozó szőlőmunkás is ugyanannyi bért kap, az érinthetetlen, megvetett samaritánus a pozitív hős, a legkisebb mustármagból lesz a legnagyobb fa stb. A példázatokban semmi nem racionális, semmi nem az emberi logika alapján történik, azt váratlan fordulatok cifrázzák, Isten sokszor nem az általunk elvárt módon cselekszik!

Hogy miért? – Mert a példázatok tulajdonképpen metaforák. Jézus azért mondta őket, hogy költőiségük, művészi erejük megidézze és életre hívja Isten országának a megtapasztalását. Mondhatjuk így is: a példázatok művészeti alkotások, és ha ekképpen tekintünk rájuk, akkor engednünk kell, hogy magukkal ragadjanak, hogy beszippantsanak, és így általuk megtapasztaljuk Istenországa létét és emberformáló erejét.

Éppen ezért, drága barátaim, a szántóföldbe rejtett kincs és az igazgyöngy példázatában se a racionalist keressétek! „Hasonló a mennyek országa a szántóföldbe elrejtett kincshez, amelyet az ember, miután megtalált, elrejt, örömeiben elmegy, eladja mindenét, és megveszi azt a szántóföldet. Hasonló a kereskedőhöz, aki szép gyöngyöket keres... elmegy, eladja mindenét, megvásárolja azt.” Ha a szó szerinti utasítást követném, akkor itt Árkoson fel kellene ásnom a Mezőhátot vagy a Hosszút, és ha rátalálnék egy hatalmas kincstre vagy éppen Kleopátra igazgyöngyére, akkor el kellene adnom a családi házat Gellyében, el kellene adnom a 15 éves Toyotánkat, a fél életem át összegyűjtött könyveimet, a Hobo-CD-t, és meg kellene vegyem azt a szántóföldet vagy azt a gyöngyöt... – „Mi van???” – ahogy manapság mondják.

Nem, Jézus nem ezt mondja! Amikor Jézus ezt mondta, pontosan tudta, hogy a zsidó törvények szerint a szántóföldben talált kincs a szántóföld tulajdonosát illeti. Gondoljatok bele, micsoda patthelyzet! Megvan az áhított kincs, de ha mások megtudják, akkor vagy odaadja a „tulajnak”, vagy ha nem, akkor vét a törvény ellen...

De Jézust ismerve tudjuk, hogy a szántóföldbe rejtett kincs és a gyöngyre találó kereskedő – metafora. Mégpedig a keresés, a rátalálás és a megtalálás semmivel össze nem hasonlítható örömeinek a metaforái. Jézus azt mondja, hogy a mennyek országa/Istenországa olyan rendkívüli, fantasztikus állapot, mint az az öröm, amit a szenvedélyes kincskereső érezhet, amikor egy egész életnyi keresés, szorgalmas munka után egyszer csak koppan egyet a csákány, és a szíve dobogni kezd, mert... talán... végre... megvan az, ami után egész életében vágyott!

Ez a heuréka, az „Oh my God!”, az „Édes Istenem!” állapota.

De hát, drága barátaim, ti is ismeritek ezt az érzést! Ez az az állapot, amikor a hajnali pirkadatban a Jóisten megsimogatja homlokodat, és egyszer csak a szakadt papírfecnin megszületik a vers – megvaan!

Amikor sok órányi gyakorlás után, 112-szerre végre tökéletes lesz a hajlítás az *Édesanyám rózsafájában*.

Amikor a hosszú téli estéken a fűtetlen kultúrházban egyszer csak a szereplők egymásért kezdenek játszani, és csak úgy összeáll a színdarab.

Amikor a néptáncosok egybeolvadva beszélgetnek a test nyelvén. Amikor a zene nem hangjegyek egymásutánisága, hanem lélekből fakadó érzésfolyam.

Amikor a slam poetryben lüktet a ritmus, és tökéletessé csiszolódik minden rím.

Amikor a festő egy lépéssel hátrább lép, és szemügyre veszi a vásznat.

Amikor a fényképész elmosolyodik: ma elég közel voltam ahhoz, hogy a fények játékát lencsevégre kapjam.

A mennyek országa, illetve Istenországa nem egy földrajzi hely, hanem Isten-közeli állapot. Keresni, kutatni, rátalálni, majd a bűvöletében élni olyan, mint amikor egy ember egy szántóföldben kincset talál, és eladja mindenét, hogy örülhessen neki. Vagy olyan, mint amikor egy kereskedő megtalálja az áhított igazgyöngyöt, és mindenét eladja, hogy megvehesse, és gyönyörködhesen benne. Olyan, mint a költőnek a versírás, a festőnek a színkeverés, a néptáncosnak a forgás, a színjátszónak a játék, a slamesnek a rímfaragás, a zenésznek a lebegés, a versmondónak az átélés, a valamikori fotósnek a fénykép előhívása.

Istenországa olyan, mint a művésznak az ihletett alkotás.

Drága Testvéreim! Unitárius hitfelfogásunk szerint mi mindannyian Isten munkatársai vagyunk a folyamatos teremtésben. A művészet egy istenközeli állapot megteremtése. Ti magatok azért alkottok, mert foglalkoztat a világ, annak állapota, és erre valamilyen választotok van. Nietzsche mondta, hogy „a művészet első feladata, hogy megszépítse az életet.” Ti leginkább azért vagytok „jó arcok” (ARTZ-ok), mert ezt az életszépítő feladatot komolyan veszitek.

A jó művészet szembemegy a valósággal. Nem akarja elfogadni a zord valóságot, hanem meg akarja szépíteni az életet. Amikor ti magatok alkottok, akkor megteremtitek azt az állapotot, amiben élni akartok. Amikor írtok, amikor zenéltek, amikor színjátszotok, amikor slameltek, amikor fényképeztek, néptáncoltok, akkor ezt a világot akarjátok megszépíteni, és így olyan állapotba kerültök, ami nyomán azt mondjátok: így érdemes élni! Jézus ezt az állapotot nevezi Istenországnak. Amit keresni, kutatni kell, és ha megtaláltuk, akkor bűvöletében érdemes élni!

Amikor egyleteztek, akkor is szembementek a „való világgal”. Gondoljatok belé: mennyire nem „trendi dolog” hétvégenként összegyűlni, begyűjtani, lelkizni, énekelni, ajándékot készíteni, próbálni egy újabb műsorra, fát hasogatni az öregeknek, kántálni menni, vagy nyaranta konferenciázni, színjátszózni, összművészetizni. De miközben sokan a „maradj otthon, nézzél tévét” lehetőségét választják, bennetek, ebben a folyamatban megszületik valami. Megszületik az egyletes filing. Mert az egyletezés életérzés. Olyasvalami, ami ha szavakban nem is, de képekben, szimbólumokban, metaforákban (!) esetleg kifejezhető. Olyan, mint Isten országa! Mint a szántóföldbe rejtett kincs feletti örvendezés, mint a kereskedő boldogsága, amikor a nagy értékű gyöngyre talál.

De, árkosi testvéreim, tudjátok meg, ilyen a mi unitarizmusunk is. Unitáriusnak lenni is életérzés. Már megszületésünkkor is szembementünk a nagyvilággal – a reformáció vadhajtásaként indultunk. A szerető Istent hirdetjük, és az emberi, tehát tanításaiban követhető Jézust. Az eredendően jó emberben hiszünk, és a felebaráti szeretetben. Szabad akarattal rendelkező embereknek tart-

juk magunkat, és tudjuk, hogy ez mekkora felelősséggel jár. 1568 óta a türelmet és a toleranciát hirdetjük, és Balázs Ferencsel valljuk, hogy itt, e földi életben mindenkinek „a végtelen lánc egy szemének kikovácsolása jutott osztályrészül.” Amikor Isten közelségében élünk, amikor jézusi lelkületről teszünk tanúbizonyságot, amikor a másikat elfogadjuk, amikor minden vallás szabadságát hirdetjük, amikor ezt a világot akarjuk szebbé tenni, akkor unitáriusok vagyunk. Mondhatnám így is: unitáriusnak lenni – állapot. Olyan, mint Istenországa. Mint a szántóföldbe rejtett kincs feletti örvendezés, mint a kereskedő boldogsága, amikor a nagy értékű gyöngyre talál...

2001-ben Amerikában, Washington államban jártam, amikor a testvérgyülekezet egyik tagja elvitt egy tipikus, a filmekből jól ismert börtönbe. Azt hittem, hogy csak afféle kultúrséta lesz, de út közben kiderült, hogy valójában az ő fiát fogjuk meglátogatni, Kyle-t, aki – csak úgy, mintegy mellékesen mondta – gyilkosságért volt elítélve, és jó lenne, ha én, mint pap, beszélgetnék vele, egy kis reményt nyújtanék neki a hétköznapiakban...

Mit mondjak? – Páni félelem vett erőt rajtam, amikor beléptünk a kapukon. Három ellenőrzési pont, teljes átvilágítás, személyi adatok, nadrágszíjakat leadni stb. Beléptünk a beszélgetőbe. Középtűt vagy húsz asztal, mindegyiknél egy-egy narancssárga ruhás elítélt kigyúrt karokkal, tetoválásokkal. Az asztalnál feleségek, kedvesek, gyermekek. Élénk beszélgetés folyik. Minket odavezetnek egy asztalhoz, ahol egy vékony, suhancképű fiatalember ül, majd mosolyogva bemutatkozik: Kyle vagyok! Néhány kínos perc után – Áh, szóval pap vagy, tehát lelki vezető! – növelte bennem a feszültséget – egyszer csak azt mondta: – Botond, anyám biztos elmesélte a történetemet. Hülyeségeket csináltam, rossz úton jártam, szeretnék megváltozni, kérlek segíts nekem: mesélj Istenországaról...!

Öö... izé... Istenországaról... Hát, Jézus beszélt róla ... Azt akarta mondani, hogy... ööö... s azt is, hogy olyan, mint a mustármag, meg olyan, mint a kovász, de olyan is, mint a jó magot vető ember is... Szóval, ilyesmi...

Rettentő kínos volt, szinte föld alá süllyedtem szégyenemben...

Hogy kínomat enyhítse, azt mondta: Anyway, beszélj egy kicsit magatokról: mit csináltok, mivel foglalkoztok? – Hát – mondom megkönnyebbülve –, tudod, van egy ifjúsági szervezetünk, youth group. Alulról építkezik, falvainkban ott vannak a fiókegyletek. Péntekenként összeülünk, gyertyát gyújtunk, az első körben kiértékeljük a hetet, újrafűzzük a szövetséget, aztán verset tanulunk, énekelünk, gitározunk, szemetet gyújtunk, az öregeknek fát vágunk, nyaranta színjátékoszunk, konferenciázunk, óriási tábortüzeket gyújtunk... Egyszóval: egyletezünk.

Kétségek között, de megkönnyebbülve léptem ki a börtönkapun. Megfogadtam, hogy ha valamit, akkor lelkipogozást biztosabbat tanulok ezután!

Évekkel később kaptam egy levelet:

„Kedves Botond, Kyle vagyok, talán emlékszel rám. Tavalyelőtt szabadultam, jó magaviseletért kiengedtek. Odabent sokat tanulmányoztam a Bibliát, tudod, Istenországát akartam megtalálni. Oregonban élek, egy kis faluban. Cserkészvezető lettem, fiatalokkal foglalkozom. Tudod, péntekenként összegyűlünk, gyertyát gyújtunk, számbavesszük az elmúlt hetet, énekelünk, gitározunk, tanulunk, fát vágunk az öregeknek, nyáron részt veszünk az országos jamboree-ken! Ja, és közöttük megtaláltam Istenországát! Úgy ügyelek rá, mint a legféltebb kincsre!”

Hasonló a mennyek országa a szántóföldbe rejtett kincshez vagy a kereskedőhöz, aki nagyértékű gyöngyre talál... Istenországa – állapot, és közöttünk van! Keresni, rátalálni, és ennek állapotában élni, na, látjátok, ez az igazi művészet!

Ma talán Birike néni is ezt mondaná: Kincskeresők, gyöngyhalászok, jóarcú emberek, egyletesek, unitárius testvéreim! Érdemes a való világot felforgatni, és ennek az országnak életszépítő állapotában élni.

Akarjátok-e?

Ámen.